

NORGES HØYESTERETT

Den 13. november 2009 avsa Høyesterett dom i

HR-2009-02149-A, (sak nr. 2009/460), sivil sak, anke over dom,

A

(advokat Geir Jøsendal)

mot

Gjensidige Forsikring BA

(advokat Bård Iversen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bårdsen**: Saken gjelder dekning etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 av larmskade i form av lettere nedsatt hørsel og tinnitus – øresus – forårsaket av langvarig støypåvirkning i trykkeribedrift. Hovedspørsmålet er om loven får anvendelse der hørselstap, men ikke tinnitus, ble påvist før loven trådte i kraft, jf. § 21 om at den ikke får virkning ”for skader eller sykdommer som er konstatert” før ikrafttreddelsen.
- (2) A arbeidet fra 1960 til 1993 i trykkeriproduksjon. Han brukte aldri hørselsvern. Ved bedriftshelsetjenestens årlige tester fra 1984 til 1992 er det avmerket for støyskade ”gruppe I”. Dette er et beskjedent hørselstap som ikke i seg selv gir grunnlag for medisinsk invaliditet, og som etter det opplyste heller ikke medførte nevneverdige problemer for A. Utover 1990-tallet fikk han imidlertid tiltagende plager med tinnitus, og ble sykemeldt fra september 2001. Fylkestrygdekontoret i Oslo godkjente i september 2003 As tilstand som yrkessykdom. Skadetidspunktet etter folketrygdeloven § 13-5 annet ledd ble satt til 1994, da den direkte støyeksposeringen opphørte i forbindelse med at A gikk over i stilling som daglig leder i sin egen trykkeribedrift. Han ble innvilget uførepensjon med en uføregrad på 100 %, og ménerstatning basert på en medisinsk invaliditet mellom 15 og 24 %.
- (3) A fremmet krav om yrkesskadeerstatning overfor Gjensidige Forsikring BA (Gjensidige), som ved brev 21. juni 2004 avsto kravet. Det ble vist til at bedriftshelsetjenesten allerede i 1984 hadde påvist støyskade hos A, og at hans senere tinnitus ”må anses å være en følge av den tidligere oppdagede hørselsskaden”. Forsikringsskadenemnda kom i uttalelse 12. september 2006 – under dissens – til at A ikke hadde vært kjent med hørselsskaden før 1990, og at den derfor var dekket av forsikringen. Gjensidige meddelte ved brev 4. mai 2007 at nemndas uttalelse ville bli fraveket.

- (4) A tok ut stevning mot Gjensidige ved Oslo tingrett, som i dom 14. februar 2008 kom til at han hadde krav på erstatning ettersom hørselsskaden etter tingrettens vurdering var konstatert etter 1. januar 1990. Han ble også tilkjent sakskostnader. Gjensidige anket til Borgarting lagmannsrett. I sin dom 12. januar 2009 kom lagmannsretten til at hørselsskaden var konstatert før 1990, og at tinnitus ikke er en skade som i seg selv dekkes av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c. Domsslutningen lyder:

”1. Gjensidige Forsikring BA frifinnes.

2. Gjensidige Forsikring BA betaler innen to uker fra dommens forkynnelse til A hans sakskostnader for lagmannsretten med 64 012,50 – sekstifiretusentolv 50/100 – kroner.”

- (5) Slutningens punkt 2 baserer seg på at selskapet aksepterte sakskostnadsansvar for lagmannsretten uavhengig av utfallet.
- (6) A har anket lagmannsrettens dom. Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning er det gitt samtykke til behandling av anke over rettsanvendelsen, mens anke over lagmannsrettens bevisbedømmelse ikke er tillatt fremmet. Innenfor rammen av det som skal behandles, står saken i samme stilling for Høyesterett som for de tidligere instanser.
- (7) Ankende part – A – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (8) Ved tolkningen av yrkesskadeforsikringsloven § 21 må et ledende synspunkt være at en skade eller sykdom ikke kan anses som ”konstatert” før et trygde- eller forsikringskrav er en noenlunde nærliggende aktualitet. As nedsatte hørsel før 1990 ga ikke grunnlag for krav. Først da han ble erklært 100 % arbeidsufør på grunn av tinnitus, eventuelt da plagene debuterte en gang tidlig på 1990-tallet, var han i posisjon til å kunne ta opp spørsmål om trygde- og forsikringsmessig dekning.
- (9) Tinnitus må dessuten anses som en selvstendig lidelse under den såkalte ”sikkerhetsventilen” i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c – uavhengig av om det også påvises redusert hørsel slik at tilstanden anses som en ”listesykdom” etter § 11 første ledd bokstav b, sammenholdt med folketrygdloven § 13-4 med tilhørende forskrift. Tilstanden omfattes av ordlyden i første ledd bokstav c, og det vil være i tråd med yrkesskadeforsikringens formål å gi dekning. Tinnitus ligger også tett opp til skader og sykdommer som omfattes av § 11 første ledd bokstav a og b. Det er ikke en belastningslidelse.
- (10) Ankende part har lagt ned slik påstand:

”1. A har krav på yrkesskadeerstatning fra Gjensidige Forsikring BA.

2. Gjensidige Forsikring BA erstatter As saksomkostninger for Norges Høyesterett.”

- (11) Ankemotparten – *Gjensidige Forsikring BA* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (12) Den forsikringsmessige dekningen av larmskader er uttømmende regulert i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b. Tinnitus er bare godkjent i den grad denne opptrer som tilleggssymptom til konstatert hørselstap, jf. folketrygdloven

§ 13-4 og yrkesskedeforskriften § 1 D. Konstateringstidspunktet for primærskaden – hørselstapet som følge av langvarig larmpåvirkning – gjelder også i forhold til senere tilkomne symptomer, herunder tinnitus. Ettersom hørselstapet er konstatert før 1990, er skaden uten dekning, jf. yrkesskedeforsikringsloven § 21.

- (13) Tinnitus kan ikke anses som en egen skade eller sykdom etter § 11 først ledd bokstav c. Ordlyden avskjærer lidelser som dekkes av bokstav a eller b, og det fremgår av forarbeidene at regelen i bokstav c er ment som en snever sikkerhetsventil. Den skal fange opp typisk yrkesrelaterte skader eller sykdommer, og det må uansett avgrenses mot lidelser som skyldes slitasje etter lang tids påvirkning – de såkalte belastningsslidelsene.

- (14) Ankemotparten har lagt ned slik påstand:

”Anken forkastes.”

- (15) *Jeg er kommet til at anken fører frem.*

- (16) A har en larmskade som er forårsaket av langvarig påvirkning av støy på arbeidsplassen. Det er på det rene at den hørselsreduksjonen som forelå før 1990, var så beskjeden at den ikke ville kvalifisere til trygde- eller forsikringsytelser. Tinnitus som følgeskade til nedsatt hørsel er derimot dekningsmessig etter yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b, sammenholdt med folketrygdloven § 13-4 og yrkesskedeforskriften § 1 bokstav D. As tilstand er i tråd med dette godkjent som yrkesrelatert under folketrygdlovens system. Spørsmålet er om dekning under yrkesskedeforsikringsloven er avskåret på grunn av lovens ikrafttredelses- og overgangsregler.

- (17) Før jeg går inn på dette, nevner jeg at tinnitus skyldes påvirkning av det indre øret og i de sentrale hørselsbanene, der det sendes signaler til hjernebarken som bevisstgjøres og kan føre til mer eller mindre sterke følgesymptomer. Tinnitus er opplevd lyd uten noen ytre lydkilde, og det er usikkert om fenomenet kan måles. Blant annet aldring, larmskade og infeksjon kan gi tinnitus. Men årsaksforholdene er sammensatte og til dels uavklarte. Fenomenet opptrer i mange tilfeller sammen med moderat hørselsskade. Ved hørselsskade på grunn av langvarig støypåvirkning i arbeidssituasjoner, er det vanlig å betrakte hørselstap som årsaken til tinnitus. Men tilstanden kan opptre alene, uten permanent hørselstap, for eksempel som følge av en helt kortvarig støypåvirkning med høy styrke, slag mot hodet, hjernesvulst, sjokk eller psykisk stress. Det er opplyst at omkring 500 000 mennesker i Norge til enhver tid er rammet av tinnitus av varierende karakter. Omkring 50 000 mennesker har slike plager med kronisk støyende tinnitus at det skaper store vansker for dem i dagliglivet, og omkring 10 000 har betydelig nedsatt yrkesfunksjon. A er hardt rammet. Foruten 100 % arbeidsuførhet, har plagene med tinnitus gitt markerte psykiske virkninger og en sterkt redusert livskvalitet.

- (18) Yrkesskedeforsikringsloven §§ 20 og 21 slår som nevnt fast at loven ikke gjelder for skader eller sykdommer som er konstatert før lovens ikrafttredelse 1. januar 1990. Etter forarbeidene er det avgjørende ”om skadelidte har oppdaget skaden” før dette tidspunktet, jf. Ot.prp. nr. 44 (1988–89) side 91. Dette er fulgt opp, og videreutviklet, i Høyesteretts praksis. I Rt. 2000 side 70, som gjaldt konstateringstidspunktet for løsemiddelskade, tar førstvoterende som utgangspunkt at man med ”konstatering” etter vanlig språklig forståelse sikter til at noe ”er fastslått som en kjensgjerning”. Samtidig fremhever han at de hensyn som ligger bak den pliktige yrkesskedeforsikringen, tilsier en viss liberalitet i

forhold til skadelidte, jf. tilslutningen til dette i Rt. 2000 side 1338. Dette er også jeg enig i, og viser i denne sammenhengen særlig til rettferdssynspunkter og hensynet til risikoplassering og ansvarspulverisering når en arbeidstaker påtar seg en særskilt og nødvendig risiko i arbeidsgivers og samfunnets interesse, jf. til sammenligning Rt. 2004 side 261 avsnitt 54.

- (19) I begge sakene fra 2000 forelå det antakelig også før lovens ikrafttredelse en tilstand som objektivt sett kunne ha gitt grunnlag for trygde- og forsikringskrav. Et hovedsynspunkt i dommene er at dette ikke utelukker lovbestemt ansvar ettersom de skadelidte ikke ble tilstrekkelig oppmerksomme på skaden før loven hadde trådt i kraft. I Rt. 2000 side 1338 la man særlig vekt på at selv om skaden ”utvilsomt [hadde] gitt seg utslag i klare sykdomssymptomer lenge før” ikrafttredelsestidspunktet, var symptombildet for uavklart til at det var naturlig å anse skaden for konstatert. Dommene synes for øvrig å forutsette at spørsmålet om når en skade eller sykdom i denne sammenheng kan anses konstatert, i prinsippet må løses uavhengig av reglene om skadetidspunkt i folketrygdloven § 13-5, ansvarsplasseingsregelen i yrkesskadeforsikringsloven § 5 og foreldelsesreglene i § 15. I hvilken grad det likevel kan være en sammenheng mellom disse reglene og § 21, har jeg ikke foranledning til å gå nærmere inn på.
- (20) Vår sak ligger noe annerledes an enn tilfellene omhandlet i de to dommene fra 2000, ettersom A forut for lovens ikrafttredelse ikke hadde noen skade eller sykdom som kunne ha begrunnet verken trygde- eller forsikringskrav. Men de overordnede synspunktene som jeg har trukket frem fra dommene, har likevel overføringsverdi, og taler etter mitt syn med tyngde mot en tolkning av yrkesskadeforsikringsloven § 21 som innebærer at skaden eller sykdommen anses konstatert på et tidspunkt hvor skadelidte ikke hadde noe som helst grunnlag for å fremme krav. Også reelle hensyn taler mot en slik tolkning.
- (21) Gjensidige har lagt stor vekt på hva man kan slutte av lovens system for så vidt gjelder den forsikringsmessige dekningen ved tinnitus. Det er særlig poengtert at tinnitus ikke utgjør en egen skade- eller sykdomstype, men utelukkende omfattes som en følgeskade til nedsatt hørsel, jf. yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b, sammenholdt med folketrygdloven § 13-4 og yrkesskadeforskriften § 1 bokstav D. Det avgjørende må da – slik Gjensidige ser dette – være tidspunktet for når man konstaterte nedsatt hørsel.
- (22) Jeg finner det for min del klart at man ikke på prinsipielt grunnlag kan utelukke tinnitus som dekningsmessig også utover de situasjoner som reguleres av § 11 første ledd bokstav b. Og selv om det er sammenhengen med ”nedsatt hørsel” som teknisk sett bringer tinnitus inn under yrkesskadeforskriften § 1 bokstav D, er den trygde- og forsikringsmessige dekningen ved uførhet grunnet larmskade ved hørselstap vesentlig videre – den fanger opp både tinnitus og ledsagende psykiske lidelser. Dette bør etter mitt syn avspeile seg i hvilket perspektiv man velger for så vidt gjelder konstateringstidspunktet i tilfeller der det nettopp er slike følger – og altså ikke den nedsatte hørsel – som er det altoverskyggende i symptombildet.
- (23) Lagmannsretten har i sin dom lagt til grunn det snevrere perspektiv – at påvisning av nedsatt hørsel er det avgjørende i forhold til overgangsregelen i yrkesskadeforsikringsloven § 21. Det følger av det jeg har sagt, at dette ikke er en riktig tolkning. Basert på det faktum som ligger til grunn for lagmannsrettens dom, er det klart at konstateringstidspunktet etter yrkesskadeforsikringsloven § 21 må settes etter 1. januar 1990, slik at A har krav på dekning under yrkesskadeforsikringen.

- (24) Anken har ført frem på det prinsipale grunnlaget. Jeg går derfor ikke inn på om den også ville ført frem ut fra den betraktning at tinnitus er en selvstendig skade eller sykdom etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c – ”sikkerhetsventilen”.
- (25) Saken har reist uavklarte rettsspørsmål. Etter omstendighetene finner jeg det likevel riktig å tilkjenne A sakskostnader for Høyesterett, i tråd med hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd.
- (26) Gjensidige har ikke hatt merknader til den fremlagte kostnadsoppgaven hvor det samlede krav utgjør 103 430 kroner, inklusive merverdiavgift. Jeg legger oppgaven til grunn, jf. tvisteloven § 20-5. Til dette kommer ankegebyr med 20 640 kroner.
- (27) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. A har krav på yrkesskadeerstatning fra Gjensidige Forsikring BA.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Gjensidige Forsikring BA til A 124 070 – etthundreogtjuefiretusenyttit – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

(28)	Dommer Bruzelius:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(29)	Dommer Øie:	Likeså.
(30)	Dommer Matheson:	Likeså.
(31)	Justitiarius Schei:	Likeså.

(32) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. A har krav på yrkesskadeerstatning fra Gjensidige Forsikring BA.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Gjensidige Forsikring BA til A 124 070 – etthundreogtjuefiretusenogsytti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: